

Itämeren alueen talouksien erilaisuus antaa kasvulle käyttövoimaa

Paavo Okko

Itämeren alueelle syntyi 1990-luvun alussa kasvun kannalta kiinnostava asetelma, koska kun kustannus- ja tulotasoerot ovat suuret, on yritystoiminnalle ja taloudelliselle kasvulle aina hyvin tilaa. Kiinnikurojien kasvaessa nopeasti kokonaisuuden keskimääräinen kasvuvauhti nousee. Sitähän mm. Kiina ja Intia ovat tehneet maailmantalouden kasvulle. Itämeren alueen maiden erilaiset polutkaan finanssi- ja velkakriisin aikana eivät poista tätä perusasetelmaa. Vaikka ”kasvulaboratorio” ei ole tuottanut kriisin takia vielä niin hyviä tuloksia kuin saatettiin odottaa, kasvun käyttövoima ei ole ehtynyt. Talouksien toipussa tulotasoerot vauhdittavat edelleen kehitystä, mutta samalla erot vähentyvät.

Kun Baltian valtiot itsenäistyivät ja markkinataloudelliset suhteet tulivat mahdollisiksi Itämeren alueella, syntyi harvinainen tilanne, jossa tulo- ja kustannustasoerot olivat suuret ja ihmisillä ja yrityksillä vapaus reagoida niihin. Kun vielä maat tulivat Euroopan unionin sisämarkkinoille vuonna 2004, oli odotettavissa, että tulotasoeroihin reagoidaan ja yritystoiminta saa lisävauhtia. Näin kävi, ja alue muodostaa nyt velkakriisistä huolimatta kasvuhakuisen asetelman. Tulotasoerojen konvergoituminen on edelleen vahva tendenssi.

Baltian uusien EU-maiden kasvuvauhti (8-9 %) oli yli kaksinkertainen Suomeen ja Ruotsiin verrattuna vuosina 2000-07. Korkean investointiasteen nopeasta kasvusta tulee pudotus syvälle, jos kasvun odotukset pettävät. Näin kävi Baltian maille 2008-09. Siinä oli hiukan samaa, mitä kävi Suomelle 1990-luvun alussa.

Viron kasvuvauhti oli vuosina 1995-2011 keskimäärin 5,1 %, vaikka finanssikriisissä tuotanto supistui kaikkiaan 18 %. Suomen kasvuvauhti oli samana aikana 2,9 %. Viron BKT/asukasta kohti oli ostovoimapariteetin mukaan (Eurostat) maan liittyessä Euroopan unioniin vuonna 2004 noin 49 % Suomen tasosta, eli Suomen taso oli 2-kertainen. Ero alkoi supistua EU-aikana. Vaikka finanssikriisin aikana ero kääntyi vähäksi aikaa takaisin kasvuun, vuonna 2011 Viron BKT oli 58 % Suomesta.

Jos ostovoimakorjatut BKT:t kasvaisivat tästä eteenpäin edellä mainituilla keskimääräisillä vauhdeilla vuoteen 2025 saakka, Viron BKT/asukas olisi silloin 78 % Suomen BKT-tasosta. Ilman ostovoimakorjausta laskettu BKT/asukas oli Virossa vuonna 2011 kuitenkin vain 34 % Suomen tasosta. Jos näihin käypähintaisiin BKT-lukuihin sovelletaan edellä mainittuja kasvuvauhteja, absoluuttinen ero kasvaisi vielä aluksi ja alkaisi supistua vasta kaukana tulevaisuudessa. Molemmissa tapauksissa suhteellinen tulotasoero supis-

tuu alusta lähtien. Kansainvälinen tulotasovertilu on siis hiukan ongelmallista, vaikka ollaan samassa valuutassa.

Suomen mahdollisuudet päästä lähi vuosina noin 3 %:n kasvuun on todettu huonoiksi. Viro saattaa päästä paremmin tulevaisuudessa 5 %:n kasvuvauhtiin. Sen lähtökohdat velkakriisin jälkeiseen maailmaan ovat hyvät, koska sillä ei ole julkisen velan taakkaa sekä sillä on edelleen alemman tulotason maana ns. kiinnikurojan etu puolellaan.

Viron, Latvian ja Liettuan kasvuvauhdit palautuivat 2011 takaisin korkealle tasolle, mutta nykyinen Euroopan ja maailmantalouden kasvun hidastuminen jarruttavat nyt näitäkin maita. Nobelisti Paul Krugman nosti keskusteluun sen, voiko nopeaa kasvua pitää varsinaisesti toipumisena, koska pudotus oli suuri ja julkisen talouden tasapainottamisen takia sosiaaliset kustannuksetkin ovat olleet huomattavat. Viron julkinen velka ei noussut velkakriisin aikana paljoakaan ja on nyt vajaa 10 % BKT:stä. Latviakin sai jo velan kasvun taittumaan ja osoittaa näin osaltaan, että velka voi olla hallittavissa. Ehkä tästä voi sanoa, että väärin sammutettu, mutta parempi niin kuin jatkuvasti roihuava kriisivalkea. Baltian maiden suoriutumista voi pitää osoituksena sopeutumiskyvystä, joka on monelta velkakriisimaalta puuttunut.

Puola on ainoa Itämeren sekä koko EU:n maa, joka ei ole nykyisessä kriisissä kokenut kokonaistuotannon supistumista. Saksa ja Ruotsi kärsivät vuoden 2009 taantumasta vähemmän kuin Suomi ja ovat toipuneet meitä hiukan paremmin. Suomen ja Ruotsin kokonaistuotannon kehitys euroaikana onkin poikennut vasta finanssikriisistä toipumisen vuosina. Ensimmäiset 10 eurovuotta Suomen BKT nousi hiukan vahvemmin kuin Ruotsin. Viime ja toissa vuonna Ruotsi on siirtynyt melko selvästi Suomen edelle. Koska kruunu heikkeni vain tilapäisesti euroon nähden ja on nyt varsin vahva, ei eron kääntymistä voi pitää vain euron ulkopuolelle jäämisen ansiona. Ruotsi olisi ilmeisesti pärjännyt meitä paremmin eurossakin. Se on hoitanut paljon rakenteellisen sopeutumisen ongelmia jo aikaisemmin, ja meille osui samanaikaisesti sekä Nokian että puunjalostuksen rakenneongelma.

Kaikkiaan Itämeren alueella valitsee velkakriisistä toipumisen aikanakin edelleen sellainen eri tulotasojen ja erilaisten maiden asetelma, jossa on myös hyviä aineksia kasvun kannalta. Tulotasoerot ovat kasvun käyttövoimaa. Vaikka maiden yhteiskuntamallit poikkeavat huomattavasti toisistaan, niiden kuulumisen samoille EU:n sisämarkkinoille pitää huolen, etteivät erot muodostu jarruksi. Yhteydet Venäjäänkin vain paranevat sen WTO -jäsenyyden myötä. Itämeren alue tarjoaa erilaisuuksiensa takia paljon mahdollisuuksia, joihin tarttuminen antaa työtä ja tuloa. Itse Itämeren asia on samalla kuitenkin hoidettava yhteisvastuullisesti niin, että meren terveys ja elinvoima säilyvät.

Paavo Okko
professori emeritus, Centrum Balticum -säätiön hallituksen jäsen
Turun kauppakorkeakoulu/Turun yliopisto

Aikaisemmin sarjassa ilmestyneitä kolumneja

Nro.		Kirjoittaja
30/2012	24.8.2012	Pohjoismaiden ja Baltian maiden yhteistyötä laajalla rintamalla Erkki Tuomioja, ulkoasiainministeri, ulkoasiainministeriö
25/2012	15.6.2012	Itämeri ei puhdistu itseksensä Anne-Mari Virolainen, kansanedustaja, Kokoomuksen eduskuntaryhmä
11/2012	9.3.2012	Itämeri on kirkkojen meri Kari Mäkinen, arkkipiispa, Suomen evankelis-luterilainen kirkko
7/2012	10.2.2012	Itämeren kohtalo ratkaistaan puhdistamoilla eikä juhlapuheissa Juha Nurminen, puheenjohtaja, John Nurmisen Säätiö
4/2012	27.1.2012	Itämeren suojelua vai politiikkaa? Heli Saavalainen, toimittaja, Helsingin Sanomat
1/2012	6.1.2012	Työnjaolla tehokkuutta Itämeren alueen yhteistyöhön Thomas Götz, Saksan Suomen suurlähettiläs
19/2011	2.12.2011	Itämeri, historia ja Turun yliopisto Keijo Virtanen, rehtori, Turun yliopisto
18/2011	25.11.2011	Merenkulun merkitys ja haasteet merellä Olof Widén, toimitusjohtaja, Suomen Varustamot ry
16/2011	11.11.2011	Nya regler för emission inom Östersjöområdet Christian Ramberg, toimitusjohtaja, Turun Satama
5/2011	2.9.2011	Tilannetietoisuutta yli rajojen Veli-Jukka Pennala, komentaja, kontra-amiraali, Merivoimat
3/2011	19.8.2011	Tekoja Itämeren hyväksi Juho Savo, maakuntajohtaja, Varsinais-Suomen liitto
1/2011	5.8.2011	Turun kaupunki ja EU:n Itämeristrategia Aleksi Randell, Turun kaupunginjohtaja, Centrum Balticum -säätiön pj.